

Všeobecný súd pred Ústavným súdom SR

doc. JUDr. Tomáš Ľalík, PhD.

tomas.lalik@flaw.uniba.sk

Súhrn

1. Všeobecný súd ako navrhovateľ v konaní o súlade právnych predpisov
2. Návrh na konanie
3. Dôsledky rozhodnutia Ústavného súdu pre konanie a rozhodovanie všeobecného súdu

Charakteristika

- Právny základ konania je v čl. 144 ods. 2 Ústavy
  - Účelom konania je aplikácia práva v súlade s Ústavou
  - Nie otázka platnosti či účinnosti napadnutého právneho predpisu (tempus regit actum)
- Kontrola ústavnosti
  - Incidenčná – konkrétny prípad (nie abstraktný prieskum)
    - Len prejednávaná vec
  - všeobecný súd po začatí konania smeruje k rozhodnutiu vo veci samej, t. j. k výroku o tom, čo je požadované v návrhu na začatie konania (v žalobe) - PL. ÚS 4/2013, § 45

Tzv. prejudicialita – čo hovorí Ústavný súd:

- Možnosť napadnúť len také ustanovenie, ktoré hodlá všeobecný súd aplikovať v prerokúvanej veci
- Subsumpcia skutkového stavu pod právnu normu o ktorej ústavnosti vzniknú pochybnosti
- Rozumnosť tejto operácie

- Všeobecný súd musí byť sám presvedčený o protiústavnosti právnej úpravy (nielen argumentácia žalobcu alebo žalovaného) – PL. ÚS 20/06
- Prejudicialitu musí všeobecný súd posúdiť a v návrhu odôvodniť (PL. ÚS 37/2015)
  - Osobitne zdôvodniť, prečo sa nedá právna úprava vyložiť v súlade s Ústavou (PL. ÚS 32/2015, § 28 a § 33)
  - Odôvodnenie návrhu nemôže byť urobené len s odkazom na uznesenie o prerušení konania (PL. ÚS 2/2017) či judikatúru napr. ESĽP (PL. ÚS 13/2018)
  - Argumentácia obsiahnutá priamo v návrhu (PL. ÚS 46/2015)

Nejde o prejudicialitu

- Aplikácia právnej normy musí byť reálna (priamo súvisieť s vecou)
  - Uznesenie sp. zn. PL. ÚS 12/2012 (napadnutý § 14 ods. 4 zákona č. 154/2010 Z.z. sa nemohol na konanie podľa zákona č. 514/2003 Z.z. uplatniť, hoci s vecou súvisel; žalobu musí všeobecný súd zamietnuť)
  - Uznesenie sp. zn. PL. ÚS 1/2018 (ustanovenie OZ sa nemohlo uplatniť, pretože prišlo k ústavnokonformnému ukončeniu nájomného vzťahu)
- Právnu normu možno vyložiť ústavnokonformným spôsobom
- Hodnotenie procesných podmienok a výkladu pred všeobecným súdom vykonáva sám Ústavný súd (nesprávne)
  - Či je žaloba vôbec prípustná (PL. ÚS 7/04); vysporiadanie sa všeobecného súdu s námietkou litispendencie; zaplataenie súdneho poplatku (PL. ÚS 29/2015); ústavnokonformný výklad (PL. ÚS 1/2018)

Vývoj prejudiciality

- Vo všeobecnosti – reštriktívny prístup Ústavného súdu
  - Nápad
    1. ÚS 11 návrhov (1993-2000)
    2. ÚS 19 návrhov (2000-2007)
    3. ÚS cca 70 návrhov (2007-2019)
- Začiatky – druhý Ústavný súd (2000-2007)
  - Znenie čl. 144 ods. 3 ústavy (teraz čl. 144 ods. 2) neumožňuje autonómnu aplikáciu
  - Potrebná zákonná úprava na prerušenie konania
    - Nezmysel: priama aplikácia ustanovenia; niektoré procesné predpisy majú len limitované možnosti prerušenia konania (napr. § 197 ods. 5 zákona č. 7/2005 Z.z.)
  - Odmietnutie návrhov disciplinárneho súdu (PL. ÚS 7/02) a exekučného súdu (PL. ÚS 16/02)
  - Dôsledok: vytvorenie difúzneho modelu ústavného súdnictva
  - Čím menej bude Ústavný súd konať, tým viac musia otázku ústavnosti posudzovať všeobecné súdy

Kauza disciplinárny súd sp. zn. 2 Dso 3/03 zo 17. marca 2003

- Najvyšší súd sám vyhodnotil a vyslovil, že ustanovenie § 151 ods. 10 spojený s ustanovením § 118 zákona č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediacich je v rozpore s čl. 1 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a preto jeho aplikácia v danom prípade neprichádza do úvahy.
- Implicitne odobril aj Ústavný súd v uznesení sp. zn. II. ÚS 187/03
- Kde sú hranice pre neaplikáciu zákona a priamu aplikáciu ústavy ?

Hranice pre priamu aplikáciu Ústavy a neaplikáciu zákona

- Výnimočná situácia (nie každodenná)
- Prípád očividnej neústavnosti medzi ústavou a zákonom (nie sú racionálne pochybnosti)
  - Najmä ľudské práva a slobody
  - Konanie podľa čl. 144 ods. 2 ústavy by len predĺžilo zásah do základných hodnôt právneho a demokratického štátu (napr. retroaktivita práva pri konštruovaní právnej zodpovednosti, narušenie princípu delby moci, intenzívne porušovanie práv a slobôd napr. v prípade ich derogácie či iluzórnosti)
- Už existuje rozhodnutie Ústavného súdu v podobnej veci a predmetná vec je analogická z hľadiska už konštatovaného porušenia ústavy
- Ústavný súd je nelegitímne zložený alebo je nefunkčný (aj obdobie od februára 2019 do októbra 2019)

Návrh na konanie

- Ústavný súd je viazaný petitom (výnimka § 89 ZoÚS)
  - Nesúlad právneho predpisu priamo formulovaný v petite
  - Potreba rozlišovať: novelizovaný a novelizujúci PP
    - Napadnúť len novelizovaný „starý“ (novelizujúci „novoprijatý“ nemá vlastnú svojbytnosť, splýnutie) – PL. ÚS 8/2013, § 8
    - Neodmietne aj keď je namietaný novelizujúci; efekt rozhodnutia vždy na novelizovaný
    - Ak sa však PN norma novelizovaného vypúšťa, mení, ruší – odmietnutie návrhu
  - Výroková kultúra – protiústavnosť novelizovaného právneho predpisu (PL. ÚS 8/2013, § 18)
- ÚS nemá byť viazaný odôvodnením návrhu (opak § 45 ZoÚS) – jednoinštančnosť, objektívna pravda, iura novit curia, koncentrovaný model, hospodárnosť konania
  - Odôvodnenie musí obsahovať dostatok dôvodov pre namietaný nesúlad (PL. ÚS 12/2018, § 13); nie odkaz na judikatúru (PL. ÚS 13/2018)
  - Predmetom konania pred Ústavným súdom však nemá byť dôvodnosť a správnosť procesných návrhov, ale otázka súladnosti právnych noriem a vydanie nálezu

Technické záležitosti

- Prerušenie konania podľa procesného predpisu (CSP, TP), resp. s odkazom na čl. 144 ods. 2 ústavy
  - Právoplatnosť uznesenia o prerušení konania (PL. ÚS 39/2014)
  - Pripojenie uznesenia o prerušení k návrhu k návrhu (PL. ÚS 3/98)
- Návrh podáva:
  - Samosudca/senát (zastupuje predseda senátu)
  - Ide o kvalifikované zastupovanie z hľadiska znalosti práva v konaní pred Ústavným súdom (PL. ÚS 3/2014, § 43).

Rozhodnutia Ústavného súdu a ich účinky

- Uznesenie o odmietnutí návrhu (zjavná neopodstatnenosť návrhu)
- Tzv. kvázimeritórne uznesenia
  - Res iudicata (právoplatnosť veci)
  - Závaznosť pre Ústavný súd ako aj pre konajúci súd (osobitne ak ide o ústavnokonformný výklad napadnutého právneho predpisu - PL. ÚS 1/2018, PL. ÚS 10/2019, § 64 an.

Meritórne rozhodnutia - nálezy

- Právoplatnosť dňom publikácie v zbierke zákonov
- Dňom publikácie sa dejú zmeny v prameňoch práva
  - Ústavný súd určuje, čo je záväzné právo (tvorca práva)
- Účinky: strata záväznosti právneho predpisu
  - Nemožnosť ďalej právnu úpravu používať
- V praxi – obrovské zdržanie medzi vyhlásením nálezu a jeho publikáciou (niekoľko mesiacov; rekord 352 dní PL. ÚS 8/2017)
  - Už vyhlásením je možné považovať prezumpciu ústavnosti za vyvrátenú
  - Prax: odročovanie vecí, resp. kreatívny výklad
  - Poľsko: kľúčové rozhodnutie K 47/15 nebolo publikované v zbierke zákonov, ale niektoré súdy ho aj tak aplikovali (napr. Najvyšší správny súd)

- Normotvorca má 6 mesiacov na nápravu
  - Vytvoriť prechodné ustanovenia na neskončené prípady, ktoré sú neústavnosťou dotknuté (lepšie postavenie ako súdy; zodpovednosť za úplnosť a efektivitu právneho poriadku; pomoc pre orgány aplikácie práva)
  - Ak nekoná normotvorca, vytvorí ich sám ústavný súd v odôvodnení či orgán aplikácie práva (PLz. 1/06 ako reakcia na PL. ÚS 38/03; PLz. ÚS 2/2014 ako reakcia na PL. ÚS 106/2011)
- Avšak derogáciou neprestáva právna úprava existovať – tempus regit actum
  - výnimkou je práva retroaktivita (konanie podľa čl. 144 ods. 2 ústavy)

Účinky nálezu Ústavného súdu

- Všeobecná rovina - § 91 a § 92 ZoÚS – ex nunc
- Individuálna rovina - § 93 ZoÚS – ex tunc

- Konanie v rámci čl. 144 ods. 2 ústavy
  - Výlučne retroaktívna povaha účinkov na právny a skutkový stav
  - Nález sa vzťahuje na skutkové okolnosti, ktoré vznikli pred jeho vydaním
  - Okamžité účinky na konanie, ktoré mu predchádzalo

- Opak ÚS v PL. ÚS 1/2018: „Oba právne dôsledky uvedené v predchádzajúcom odseku nepochybne nastali, pretože právne normy, z ktorých vychádzajú, tvorili v tom čase súčasť právneho poriadku, požívali prezumpciu ústavnosti. Prípadný derogačný nález ústavného súdu vychádzajúci z návrhu krajského súdu na popísaných právnych následkoch nič zmeniť nemôže, lebo je spôsobilý spochybníť ústavnosť napadnutej právnej úpravy, ale bez účinkov na prejednanú vec krajského súdu. Práve preto by derogácia napadnutej právnej normy neobnovila oprávnenie krajského súdu skúmať platnosť spornej výpovede z nájmu bytu. Pripustiť krajským súdom uvažovaný právny dôsledok eventuálneho pozitívneho nálezú ústavného súdu by znamenalo priznať mu retroaktívne účinky, ktoré sú v právnom štáte rešpektujúcim požiadavku právnej istoty javom vyžadujúcim náležitú oporu v písanom práve.“
- Nepochopenie účinkov svojho rozhodnutia ani incidenčnej kontroly ústavnosti

- Účinky pre iné a neskončené súdne konania
  - Nutnosť vytvoriť prechodné ustanovenia (normotvorca, Ústavný súd alebo všeobecný súd)
- Pravidlo: bezprostredné účinky nálezů na neskončené veci
  - Orgány aplikácie práva povinné brať do úvahy stav, ktorý nález ÚS vytvoril
  - Rozhodovanie na základe aktuálneho právneho stavu (spoluvytvoril aj nález ÚS)
  - Nie automaticky pravidlo tempus regit actum
  - Titul neaplikácie: protiústavnosť (patológia: v právnom systéme bola právna norma, ktorá bola v rozpore s najdôležitejším právnym predpisom)
  - Aplikácia prechodnej supernormy, ktorú spoluvytvoril derogačný nález ÚS
  - Pokračovanie vo veci na základe nového normatívneho základu
  - Právoplatné rozhodnutie na základe neústavného právneho predpisu by sa stalo nevykonateľné ex lege (§ 93 ZoÚS)
- Výnimka: trestné právo (povinnosť aplikovať PN, ktorá je pre páchatel'a výhodnejšia)

Obnovenie predchádzajúcej právnej úpravy

- Ak je novelizácia protiústavná – obnovenie pôvodnej právnej úpravy (Ústavný súd môže uviesť opak)
- Ak je protiústavná právna úprava, ktorá nie je novelizáciou – neobnovenie pôvodnej právnej úpravy; nemá sa čo obnoviť (Ústavný súd môže rozhodnúť o opaku)
- Dobré riešenie v novom ZoÚS
  - Flexibilita a určovanie účinkov nálezů zo strany samotného Ústavného súdu
- Kľúčové – aké dôsledky (verejnoprávna zodpovednosť, funkčnosť právnej úpravy, protiústavnosť atď.)

Individuálne účinky

- Trestné právo – pravá retroaktivita
  - obnova konania, ak bol na základe protiústavnej právnej úpravy vydaný právoplatný ale ešte nevykonaný rozsudok (ÚS môže rozhodnúť o opaku)
    - Bezprostredný základ právoplatného rozsudku v neústavnej norme (hmotnoprávny základ) – PL. ÚS 17/08
    - Trestné právo procesné – pre obnovu konania musí existovať priama príčinná súvislosť medzi neústavnosťou a porušením ľudských práv (odzrkadlenie v rozsudku;
  - Tpj 44/2013 z 26. novembra 2013 – k povoleniu obnovy konania vedie len existencia nálezu (nie priaznivosť budúceho rozhodnutia)

- Netrestné veci – všetky ostatné s výnimkou trestného práva
  - Právoplatnosť rozhodnutí vydaných na základe protiústavnej právnej úpravy sa nemení
  - Povinnosti však nie je možné nútene vymáhať (nepravá retroaktivita)
    - Protiústavnosť hmotnoprávneho nároku aj procesného postupu

Ďakujem za pozornosť !